

sos *La Foux* en terres occitanes (Ronjat, *Gramm. Ist. Pr. Mod.* I, 204, i II, 433); oc. ant. *fos* rimant amb *dous* «orifice par lequel l'eau s'échappe du rocher» en la *Vida de Santa Enimia* (*Rom.* xxxvi, 100-1); bearn. i gc. pirinencs *hous* «gorge étroite et profonde entre deux montagnes» (Lespy, *Suppl.*; Palay; Rohlf, *Le Gc.*, § 189); alt-arag. *fõð* 'congest o collada gran i penyalosa' («el Paso a Tocata es una *foz*», Ansó, 1966); cast. (DCEC) HOZ, gall. *foz* «desembocadura do rio» (Lugris i veg. el nou article de DECH).

Després dels estudis de M-Lübke (cf. Thurneysen, *Kubns Zs.* xxviii, 157; Ernout, *Élém. Dial. Voc. Lat.*, 162; Walde-H.) sabem que la forma etimològica i antiga en ll. era *fōx*, *fōcis*, forma que de fet està documentada en Sant Isidor (*Diff.* II, 60) i en algunes gloses («*foces*: ubi latrones insidiatur», *CGL* v, 296.15). Encara que FAUCES sigui la forma clàssica (documentada des d'Enni i Plaute fins a la baixa època), s'ha de creure que és una forma ultracorregida o provocada per alguna contaminació, car altrament en els derivats com *suffōcare*, *offōcare*, *praefōcare*, en afegir-s'hi un prefix, *au* s'hauria tornat *ū* (com en *claudere/concludere*), i també els derivats *focaneus*, *focale*, *focanum* ens mostren *ō* en clàssics com Horaci. I l'evolució de la vocal en totes les formes romàniques correspon unànimement a una *ō* llarga llatina no pas *au* (oc. *fos* no **fous*, it. *foce*, gall. *foz* no **fouce*, mossàr. *foč* no **fauč*), i la *ó* tancada del català (convertible en *eu* en cas de diftong) no és menys inequívoca en aquest sentit.

Fóra, doncs, sorprenent trobar *au* en basc, i això fa que hàgim d'acollir amb dubte la procedència llatina que sembla decantar-se a admetre Mitxelena (*FonHi. Vca.*, 211) per al basc *autzak* «mofletes» (ja en el bisc. antiq. d'Añibarro), *abutz* «mejilla», bisc. *pautza*: podria haver-hi coincidència casual amb un mot protobasc independent, o bé amb una formació onomatopèica com la que ha donat lloc a l'a-al. mj. *phūsen* 'bufar, inflar les galtes' > al. mod. *pausbäck* 'home galtut'.

Com ja he anticipat a l'article DEU f. sembla haver-hi hagut un sorot. *дѠКЕ/вѠКЕ*, en el nostre substrat indoeuropeu, que va donar el cat. *deu* 'naixement d'aigua' (cf. el de la *Fou de Bor*), i que pot correspondre a una base *дНО/вНО* possiblement emparentada amb el ll. *FOX/FAUX*. De la variant *вѠКЕ* prové la variant *beu* o *veu* d'aigua, que es troba bastant difosa ací i allà en comarques nòrdiques del Principat, i de l'Alta Garona. A les gegantesques roccasses de Serradell (baix Flamicell, 1957) hi ha el *Forat de la bōu* pel qual es pot caminar 300 metres terra endins, i això també serà un representant del dit *вѠКЕ*; per cert que no és cap avenc fortament inclinat ni sé que hi hagi cap deu o naixement d'aigua gros, cosa que denotaria més coincidència semàntica amb el romànic *fōce* que no amb *дѠКЕ* 'deu'. En aquest article he parlat d'altres *veu* que porten aigua (cf. també *Biumala* < *Veu Mala*). I veg. *Btr. z. Nfg.* VIII, pp. 217, 242, per al NL començer *Bouts* en el cantó de Sent Beat. En el Cardener, en terme de Ladurs, hi ha una grossa esplugu amb un toll a dins que se'n devia dir *Clot de la Bou*, si bé

avui ho deformen en *Clot del Bou* (1958).

Segons em comunica Mn. Julià Pasqual, a Vilallonga de Ter *fou-fou* f. «és un gran *foç*: s'aplica la paraula a la *fou-fou* de Sant Joan, a la *fou-fou* de Sant Isidro» (1970); no és fàcil d'explicar això pel significat de *fou* 'gola', però com que encara hi hauria més dificultat fonètica a partir de *foç*, i el gènere femení ens en acaba d'apartat més, potser tanmateix es tractarà del nostre mot, que prengué secundàriament un significat de 'boca d'infern' i així reduplicat s'estengués, en boca de predicadors, transmés al poble creient, amb el significat secundari de 'gran foguera'.

Amb caràcter de llatinisme poc usual s'ha pres algun cop *fauces* [c. 1500]. D'ací el terme tècnic de fonètica *consonant +faucal* 'aplicat especialment a sons com el *qaf* semític'. *Faucelles*, veterinari.

Fouré, V. *folrar* *Fòvia*, *foveolat*, V. *bòfia*

Fovilla 'suc del pollen', derivat savi del ll. *fovere* 'escalfar, reanimar, nodrir' (*fovela* 'alleujament'). *DFa*.

Fox-trot, angl. *fox trot* id., pròpiament 'trot o marxa de guineu'. □ 1.^a doc.: va fer furor en els anys 1920 i següents.

Fra, V. *frare*

FRAC, del fr. *frac* id., pres probablement de l'angl. *frock* 'hàbit de frare', 'bata de dona o de noi', 'frac', que per la seva banda es prengué del fr. *froc* 'hàbit de frare', i aquest, del fràncic **HROKK* 'gec, americana' (b-al. ant. *broc*, a-al. ant. i neerl. mj. *roc*, al. *rock*, ags. *rocc*, esc. ant. *rokkr*). □ 1.^a doc.: 1789 (*DAG.*); Lab. 1864, no 1839.

La *o* breu anglesa es pronuncia quasi tan oberta com una *a* romànica. L'al. *frack* no apareix fins a 1774 i es degué pendre del francès, on el mot ja es registra el 1767.

FRACASSAR, de l'it. *fracassare* 'esmicolar, destrossar', 'rompre sorollosament', derivat de l'antiquat *cas-sare* 'trençar' (que s'havia pres del fr. *casser* id., provinent del ll. QUASSARE 'trossejar, fer esclatar'), probablement per conducte del cast. *fracasar*, on prengué el sentit 'naufregar, rompre's una nau contra les roques', i d'ací 'frustrar-se una empresa'. □ 1.^a doc.: *fracàs*, 1803, Bely.; *fracassar*, Lab. 1864.

Que el defineix «frustrar-se una pretensió o projecte». Mentre que Bely. i Lab. 1839 només registren el substantiu *fracàs* traduïnt-lo per «infortunium, clades», «succés llastimos, inopinat y funest». Realment és el substantiu el que en català va pendre arrel més fonda, i els prosistes de la Renaix. ja l'usen amb resonàncies col·loquials i vives: «La confessió que havia de fer l'avergonyia molt. Sols l'amor que duia a la Toneta, la compassió que li inspirava el nen, i l'esperit de caritat --- podien encoratjar-la a dar aquell pas --- ja veia els ulls del senyor rector, mirant-la de fit a fit